

Теми лекційних занять

Тема 1. Теорія політичної модернізації в теорії та практиці сучасної політичної науки

Передумови розгортання модернізаційних процесів світових політичних систем. Наукові дискусії відносно можливих шляхів прогресивного розвитку людства у всіх сферах життєдіяльності (І. Кант, Ф. Шиллер, Ф. Шеллінг, О. Конт, Г. Спенсер, М. Вебер).

Активний науковий дискурс (С. Блек, І. Валерстайн, С. Ейзенштадт, Н. Еліас, Д. Ептер, Л. Пай, Т. Пірайнен, У. Растоу, Д. Рюшемейер, А. Турен, Ф. Фукуяма та інші) щодо моделей політичної модернізації (лінійної, парціальної, багатолінійної, акторної, структуралістської, фігураційної).

Тема 2. Сутність, зміст та значення політичної модернізації для суспільно-політичного розвитку суспільства та держави сучасності

Наукові розвідки українських науковців (М. Герасіної, О. Головка, В. Горбатенка, О. Данильяна, Г. Зеленько, О. Кіндратець, М. Михальченка, М. Панова та інших) щодо визначення поняття «політична модернізація», типології та критеріїв оцінювання рівня модернізованості політичних систем сучасності.

Класичні та перспективні напрями дослідження політичної модернізації. До класичних відносять: 1) аналіз ендогенних та екзогенних факторів впливу на модернізаційні процеси; 2) визнання культурних і цивілізаційних цінностей важливою складовою суспільно-політичних змін; 3) виокремлення суб'єктів модернізаційної діяльності. Серед перспективних напрямів виокремлюють: 1) конкретизацію індивідуальних (політичний лідер) та колективних (еліта) суб'єктів дії, які володіючи ресурсами, формують порядок здійснення модернізаційних перетворень; 2) визнання рівня інституціоналізованості суб'єкта одним із провідних чинників набуття ним владного статусу та отримання доступу до ресурсів; 3) визначення процедури та технологій політичної діяльності, направлених на оптимізацію модернізаційного процесу.

Тема 3. Політична модернізація та розвиток: співвідношення понять та процесів

Процеси модернізації пов'язані з практичним упровадженням якісних змін у функціонування структурних складових політичної системи та основних сфер життєдіяльності суспільства. Вони створюють передумови динамічного розвитку, високого рівня адаптації системи до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища, вироблення національного модернізаційного проекту.

Політичний розвиток представляє собою багатовимірний процес, пов'язаний із змінами у політичній поведінці, політичній культурі, в самій політичній системі суспільства.

Тема 4. Модернізаційний потенціал суспільства та держави: шляхи консолідації

Політична еліта покликана забезпечувати динаміку комунікативних процесів у межах інституціонального середовища для активізації взаємодії з громадянським суспільством на засадах партнерського співробітництва та довіри.

Основні типи взаємодії «суспільство-влада» та «влада-суспільство» визначають способи впливу еліти на процеси управління політичною комунікацією та формування зворотного зв'язку, посилюючи дієвість модернізаційних перетворень. Формування першого типу взаємодії передбачає використання можливостей громадської думки та громадського лобізму, а другого – технологій залучення громадян до управління. Ефективність модернізаційних перетворень політичної системи обумовлюється чіткістю визначення стратегії двосторонньої взаємодії між елітою та громадянським суспільством у сфері публічної політики.

Тема 5. Політична модернізація – вектор розвитку сучасної політики

Ліберальна та консервативна тенденції дослідження ролі еліти в процесах модернізації політичних систем. Трансформація дискурс них тем у структурний та процедурний підходи, які доповнюють одне одного. Перший направлений на здійснення аналізу соціально-економічних, політико-культурних передумов становлення демократичних інститутів, правил взаємодії в умовах модернізації. Другий – акцентує увагу на процедурі здійснення політико-модернізаційної діяльності, обумовленої використанням технологій та ресурсним потенціалом суб'єкта.

Процеси модернізації пов'язані з практичним упровадженням якісних змін у функціонування структурних складових політичної системи та основних сфер життєдіяльності суспільства. Вони створюють передумови динамічного розвитку, високого рівня адаптації системи до викликів внутрішнього та зовнішнього середовища, вироблення національного модернізаційного проекту, орієнтованого на досягнення відповідних суспільним потребам стандартів життя, необхідних для самореалізації кожної особистості.

Тема 6. Технології, моделі та методи політичної модернізації

Технологізація політичної модернізації. Причини: рівень складності модернізаційного процесу, цілісність та результативність якого детермінується особливостями взаємодії суб'єкта та об'єкта, результатами діяльності, різними факторами впливу. Процес технологізації передбачає побудову технологічної моделі управління модернізаційним процесом. Її суб'єктом виступає політична еліта, рівень інституціоналізації якої визначає мету та завдання технологічної моделі, а об'єктом – суспільно значущі інтереси та потреби.

Технологічна модель політичної модернізації – це сукупність послідовних етапів: усвідомлення необхідності відповідних дій, постановка цілей та завдань; розробка можливих сценаріїв модернізаційного проекту, їх практична реалізація; моніторинг, оцінювання ефективності проекту. Кожен з етапів передбачає використання конкретних технологій політичної діяльності. Запропонована технологічна модель може доповнюватися новими етапами чи технологіями, що обумовлюється особливостями політичної ситуації та рівнем інституціоналізації еліти.

Тема 7. Політика модернізації в порівняльній перспективі

Синтез структурного та процедурного підходів у дослідженні політичної модернізації. Модель порівняльного аналізу світових модернізаційних процесів.

Основні параметри порівняльних досліджень: зовнішнє міжнародне середовище; національно-державні фактори; загальний рівень соціально-економічного розвитку та модернізованості суспільства; процеси соціально-політичної диференціації, стратифікації, інституціоналізації; провідні культурно-політичні цінності та орієнтації; моделі поведінки та прийняття політико-управлінських рішень елітою; особливості протікання політичного процесу.

Тема 8. Політична модернізація режимів, систем, устрою та культури

Модернізаційні перетворення в США та країнах Західної Європи. Перехід від авторитаризму до демократії як форма модернізації: досвід Іспанії і Португалії. Сучасна Латинська Америка на шляхах модернізації. Модернізація ісламських пост традиційних держав. Модель модернізації як конвергенція з «сучасним індустріальним» суспільством.

Етапи модернізації політичної системи України. Проблеми та їх наслідки. Еліта як провідний суб'єкт модернізації політичної системи України. Проблеми інституціоналізації та їх вплив на якість модернізаційного процесу.

Тема 9. Глобалізаційно-уніфікаційні процеси в сучасному світі та політична модернізація

Глобальні геополітичні зміни у сучасному світі. Співвідношення модерну та постмодерну. Ідеальна модель взаємини сучасних інститутів і традиційних цінностей. Роль сучасних інститутів у процесах політичної модернізації. Перспективи модернізаційних змін в умовах сучасної політичної дійсності.

Рекомендована література

Основна:

1. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. Київ : Генеза, 2006. 400 с.
2. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть: монографія. Київ: Видавничий центр «Академія», 1999. 240 с.
3. Кулясов И. Экологическая модернизация : теория и практики / под науч. ред. Ю. Пахомова. Санкт-Петербург: НИИХ СПбГУ. 2004. 68 с.
4. Зеленько Г. І. «Навздогінна» модернізація: досвід Польщі та України: монографія. Київ: Критика, 2003. 215 с.
5. Зимин В. А. Политическая модернизация в России. Самара: Изд-во Самарского науч. центра РАН, 2012. 155 с.
6. Мартинелли А. Глобальная модернизация: Переосмысляя проект современности / пер. с англ. О. В. Малец, А. В. Резаева; под общ. ред. А. В. Резаева. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. 230 с.
7. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. 488 с.
8. Проблеми конституційного транзиту в Україні / С. О. Янішевський, О. А. Фісун та ін.; за ред. В. М. Яблонського, С. О. Янішевського. Київ: НІСД, 2011. 52 с.
9. Проблеми модернізації політичних систем сучасності : монографія / кер. авт. кол. М. І. Панов; за ред. М. М. Герасіної, О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2008. 320 с.
10. Терборн Г. Европейская модернизация: Траектория европейского общества. Москва: Наука, 2006. 189 с.
11. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах. Москва: Прогресс-Традиция, 2004. 480 с.
12. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.

Додаткова:

1. Горбатенко В. П. Проблеми політичної модернізації українського суспільства. *Теорія і практика політичного аналізу і прогнозування. Збірник науково-експертних матеріалів* / за ред. М. М. Розумного. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2007. 94 с.
2. Кіндратець О. М. Євроінтеграція України як фактор «мотивованої» модернізації. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. 2013. № 72. С. 824–829.
3. Карл Т., Шмиттер Ф. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы (Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций). *Полис*. 2004. № 4. С. 6–28.
4. Мельвиль А. Опыт теоретико-методологического синтеза структурного и процедурного подходов к демократическим транзитам. *Полис*. 1998. № 2. С. 6–39.
5. Михайловский В. С. Актуальные проблемы неомарксистской политической теории. *Молодёжный сборник научных статей «Молодые стремления»*. 2014. № 11. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/aktualnye-problemy-neomarksistskoy-politicheskoy-teorii> (дата обращения: 16.12.2015).
6. Михальченко М. І. Політична система в Україні: що ми модернізуємо? *Віче*. 2011. № 1. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2358/> (дата звернення 29.03.2015).

7. Новакова О. Проблема легітимності влади в контексті політичної модернізації українського суспільства. *Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї*. Київ; Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2005. С. 102–111.
8. Перспективи та напрямки модернізації політичної системи України: колективна монографія / під ред. д. політ. наук, проф. О. М. Кіндратець. Запоріжжя: Вид-во Запорізького національного університету, 2014. 342 с.
9. Побережников И. В. Акторы российской имперской модернизации: постановка проблемы. *Урал индустриальный. Бакунинские чтения: Индустриальная модернизация Урала в XVIII–XXI вв.* Материалы XII Всероссийской науч. конф., 4–5 декабря 2014 г. в 2-х т. Екатеринбург: УрФУ, 2014. Т. 1. С. 31–41.
10. Побережников И. В. Модернизация: теоретико-методологические подходы. *Экономическая история. Обзорение* / под ред. Л. И. Бородкина. Москва: Центр экономической истории, 2002. Вып. 8. С. 146–168.
11. Хорішко Л. С. Неомодернізаційні аспекти у формуванні парадигми політичної модернізації. *Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни в умовах глобальних конфліктів*: матеріали VI міжнар. наук. конф. (Запоріжжя, 25 березня 2016 року). Запоріжжя, 2016. С. 101–102.
12. Хорішко Л. С. Перспективні моделі дослідження процесів політичної модернізації. *Грані: науково-теоретичний та громадсько-політичний альманах*. Дніпропетровськ, 2016. № 2. С. 11–14.
13. Хорішко Л. С. Політична еліта як суб'єкт модернізації політичної системи в концепції С. Хантінгтона. *Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць*. Київ: ВІР УАН, 2017. Вип. № 119 (№ 4). С. 414–417.

Інформаційні ресурси:

1. Матеріали круглого столу «Перспективи модернізації в Україні і тенденції змін суспільної свідомості» 11 лютого 2013 року. Київ : Інститут соціології НАН України. URL: <http://dif.org.ua/article/20-rokiv-monitoringu1-zmini-u-suspilniy-svidomosti-naseleण्या-ukraini> (дата звернення: 21.04.2018).
2. Пай Л. Незападный политический процесс. URL: https://www.academia.edu/16616354/Люсьен_Пай_Незападный_политический_процесс (дата обращения: 25.05.2015).
3. Побережников И. В. Теория модернизации: основные этапы эволюции. URL: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/2769/1/pristr-04-10.pdf> (дата обращения: 05.09.2015).
4. Саломатин А. Основные направления модернизации политической системы. *Электронный научный журнал «Наука. Общество. Государство»*. 2013. № 1. URL: http://esj.pnzgu.ru/salomat13.1_13 (дата обращения: 01.09.2015).